

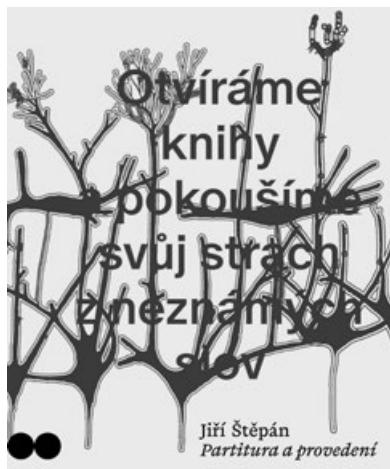
V ODRAZECH JINÝCH SVĚTŮ VIDÍME TEN NÁŠ

Andrea Popelová

Při četbě sbírky Jiřího Štěpána vytane na mysl poezie Otakara Březiny. Redaktora a freejazzového baskytaristu z Frenštátu spojuje s vysočinským symbolistou a samotářem hutnost a rozložitost dlouhých veršů. První báseň sbírky „Velký bariérový útes“ se před čtenářem vynoří jako masivní blok. Není dlouhá, ale jako většina textů sbírky se nečlenění do slok a stojí na pomezí básně a básně v próze. Často se objevují přesahy, rytmus vyplývá spíše ze stavby vět než z konstrukce verše, ale členění není náhodné: poslední slova veršů lze číst jako samostatnou báseň (zkuste to třeba u „Zapírání původu“!). Text může být tedy překážkou, hádankou i výzvou.

Další podobností je slovní zásoba, kterou si Štěpán podobně jako kdysi Březina bere z historie, filozofie, náboženství, mytologie či z rozmanitých vědních oborů. Zvláště poslední oblast klade na čtenáře velké nároky, neboť se musí vypořádat nejen s antropocentrickým pohledem a molekulární strukturou, ale i s tepelnou smrtí či Recamánovou posloupností. Občas není jasné, zda autorovi jde o přesné pojmenování, nebo si libuje v mnohomluvném chrlení pojmů. Jeho „vědeckému“ stylu odpovídá i velké množství podstatných jmen, časté jsou neshodné přívlastky. Substantivy přetížené věty někdy působí kostrbatě.

Nejzásadnějším společným rysem obou autorů je však rozlehlý časoprostor, který ve svých dílech zobrazují. K jeho pojmenování by snad nejvýstižnějším slovem bylo univerzum. Štěpánovy básně sahají od počátku světa k jeho konci, od rozlohy známých i neznámých vesmírů až k informacím skrytým uvnitř buněk či jednotlivých slov. Při čtení si můžeme vzpomenout na dávné civilizace, které do svých básní uvádí Petr Hruška, na podivné jiné světy magických realistů, mihne se tu temný H. P. Lovecraft či divně steampunkový China Miéville, svůj vlastní vesmír mají i matematické posloupnosti. Představit takový obraz světa je velmi nelehký úkol, přes zmiňované výhrady se však Jiřímu Štěpánovi povedlo minimálně nás k němu nasměrovat.

Jiří Štěpán
Partitura a provedení
Host, Brno 2024
56 stran

A v čem je naopak mezi *Partiturou a provedením* a básněmi Otakara Březiny zásadní rozdíl? Štěpánovy světy rozhodně nejsou harmonické; lidstvo v nich nespěje k radostnému kolozpěvu srdcí, ale k zániku, před nímž zavírá oči i uši: „to, co nechceme slyšet, pro nás zůstává hlukem“, „v blízkosti konce hluchí k hlasům druhých“. Štěpánova sbírka je sbírkou současnou. Jeho až zahlcující básnický jazyk i různorodé motivy jeho veršů reflektují způsob, jakým je nám v postmoderní a postpostmoderní době (výraz tekutá modernita ve sbírce použít není, ale hodil by se) svět ukazován: spousta informací, vědeckých teorií i pseudovědeckých výkladů, duchovních principů a vyzvání přírodních sil jako by nám dávala jistotu, že všechno má svůj řád, všemu rozumíme, a tudíž si s tím umíme poradit. Opak je však pravdou, za touto mnohostí se skrývá nejistota a strach ze smrti.

Ve Štěpánově sbírce se mluví o ničení životního prostředí, o psychických

traumatech, o odlidštění a mechanizaci lidské společnosti, o hluboké nejistotě, nezakotvenosti, v níž „přibývá nezodpovězených otázek“, ale „odpovědi [...] už slyšet nesmíš“, v níž čekáme na znamení nebo na záchranu, která nepřichází a ani přijít nemůže. Autor poněkud ironicky píše o umění uvolnit místo a „být svědky mizejícího světa“.

Název sbírky *Partitura a provedení* odkazuje k opakovaně kladené otázce, čím je řízen a směřován náš život a jaká je míra lidské svobody. Jsme interprety boží vůle? Osudu? Je partitura, podle níž hrajeme, zakódována v naší genetické informaci? „Často se ptáme, proč se vzorce opakují a k čemu asi jsme / v soustavě předurčení. Tak vzdorujeme determinismu a víme / že pravidla umožňují větší volnost.“ Výrazným tématem sbírky je také hledání nového jazyka. Hned v úvodní básni si lyrický subjekt klade otázku: „Jak najít odvahu / a přesný jazyk [...]?“ A odpovídá si: „Musí to / znít disonantně a skřípavě! Taková představa vyžaduje / použití násilí, být jen na řeči —“ Texty a jejich recepce, vstupování do knih, hledání a převrácení významů, to vše je ve sbírce tematizováno. Vedle veršů o pošetilosti básnického úsilí zde najdeme útešné obrazy mluvící o síle poezie a imaginace.

Přes popsanou komplikovanost a složitost jsou hlavní myšlenky Štěpánovy sbírky jasné, možná i proto, že z ní místy přiliš tezovitě vystupují. On sám takovou situaci v jedné básni reflektuje: „A tak, přestože / nerozumíme obsahu sdělení a přestože / nenalézáme v textu oporu, smysl nepomínem.“ Naštěstí se od hlavních myšlenek můžeme vrátit ke zkoumání roztodivných slov a dobře ukrytých významů. ●

